

VERDAGUER,
un cas especial de periodisme

*Conferència de Valeri Serra i Boldú, llegida
per Josep Salvà i Salvà a Ràdio Associació*

(Dia 14 d'octubre del 1933)

No podia mancar el nom de Mossèn Cinto Verdguer en una galeria de figures il·lustres del Renaixement.

Malgrat que els panegiristes de les personalitats estudiades s'hagin afanyat a fer destacar les activitats de periodista dels seus biografiats, jo, tot i recordar que Verdguer va dirigir la publicació de *L'Atlàntida* (quinzenal), de *La Creu del Montseny* i de *Lo Pensament Català* (setmanaris) i que va publicar en diaris i revistes molts escrits que després es van tornar llibres, com és ara *Excursions i Viatges*, *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*, *En defensa pròpia*, no feia en aquests periòdics gran cosa més que col·laborar-hi amb més o menys assiduïtat, puix Mossèn Cinto enjoïava i enriquia aquells diaris o revistes en els quals publicava quelcom seu.

Verdaguer mai no va ésser periodista, en el sentit estricte en què es pren la paraula periodista; però potser l'hem de col·locar al davant de tots els periodistes de Catalunya, en el sentit de què va cercar i assolir la màxima popularitat amb els seus escrits, puix que escrivia per al poble d'una manera incessant i que les seves produccions han estat escampades per tota la terra valent-se del periodisme minúscul: el romanço, el llibret, la fulla i altres modalitats de publicació senzilla.

Això obeïa en ell a un pla preconcebut i que va seguir sempre. Veia el mal que feien al poble els romanços, que es venien a les parades de canya i cordill, l'època dels quals va viure en tot el seu esplendor; i amb una constància exemplar, per tal de contrarestar aquell mal, va anar produint sense parar poesies, que el poble rebia com a bresques de mel.

Sense perdre mai de vista el conreu de l'alta poesia, amb la qual va guanyar-se un renom universal, conreant la de menor volada va guanyar-se l'estimació del poble català i potser va guanyar moltes ànimes per a Déu, cosa que a Mossèn Cinto l'enamorava.

Per a produir semblant gènere de poesia tenia una preparació excellent.

No en va havia escrit en pàgines autobiogràfiques, que són una delícia, que la seva primera llet literària foren les cançons populars que va aprendre de la seva mare.

No perdent això de vista, endinsem-nos més en les aficions del poeta i trobarem que, ensems que poeta, era Mossèn Cinto un cor cristià i que la major glòria de Déu l'anteposava a tot. Per això estava afeccionat

a les composicions de faisó senzilla, susceptibles d'ésser assimilades i cantades pel poble.

La seva revelació de poeta fou feta als Jocs Florals del 1865; va cantar missa l'any 1870 i va anar de vicari a Vinyoles d'Orís, en la qual població passejava sovint pel jardí de la masia Can Coma, i alguna vegada havia dit: «*Que n'hi dicto de cançons en aquestes torrenteres!*» Amarat com estava de saber popular i assedegat de procurar en tot instant el major bé espiritual possible, produïa sense interrupció una mena de composicions populars que encara avui fan goig de veure.

Una de les primeres cartes que va escriure a Mossèn Jaume Collell (novembre del 1871), el seu gran amic, essent vicari a Vinyoles, diu així: «Començant pel títol de *Tam-pa-tan-tam*, que no he sabut com posar-lo, i acabant pel *flor de lliri*, lliri de la nova cançó que sols ha vist Mossèn Galceran (rector de Vinyoles), toca-hi i correteix lo que vullas. Estampeu-las tot seguit, si pot ser, perque si comencem d'esperar, de dia en dia me vindran tentacions de guardar-las per l'any vinent. = Hi he posat primerament: *Novas cançons de Nadal*, perque ningú pensi que son de taverna o d'altra cosa. = Si coneixes que agrades a l'Agulló que en correguessin per Barcelona, n'hi farem enviar a preu d'impremta un parell de mils, ho diriem a ell o a qualsevol altre amic que l'estampessin en algun centro de romansos que per aqueixes coses hi ha al carrer de la Palma de Santa Catarina, sinó m'enganyo. Lo que cregas convenient sobre això, quan acabin d'estampar, enviam-ho a dir i jo baixaré».

Aviat aquest *Tam-pa-tan-tam* o *Cançó de la Verge* el veiem estampar en fulles com les de goig per Pau Roca, de Manresa, R. Anglada, de Vic, i tots els llibrets de cançons de Nadal la publiquen des de la data del 1871 fins als nostres dies.

Per cert que aquesta afortunada cançó, la va compondre d'aquesta manera, segons ell mateix em va contar:

Un dia anava de Vic a Folgueroles, el seu poble; estava ennuvolat i, camí enllà, va posar-se a ploure. Anava muntat en una somera, es va embolicar bé i va estendre el paraigües. Com que la pluja va anar caient, s'hagué de resignar a sofrir el balanceig forçat que la bèstia li ocasionava. I em deia: — Aquell moviment em va portar a la memòria la manera com devia gronxar la Verge a l'Infant Jesús, em va fer pensar en la dolçor de les paraules que devia dir-li, el cert és que vaig anar perfilant estrofes i sense adonar-me'n vaig ésser a casa; abans de mudar-me de roba vaig agafar llapis i paper i vaig deixar escrita *Lo Noi de la Mare*. — «Cap de les meues poesies ha sigut escrita tan de raig» — afegia.

La flor de lliri, lliri a què alludeix la carta abans copiada és la rescobla d'una cançó que ha vingut estampant-se amb la *Cançó de la Verge*, la qual té aquest origen:

Diu que un dia, essent vicari, va anar a passar una estona a cal ferrer; el ferrer o fadrí cantava tot feinejant. Entre altres cançons, va sortir el cant popular *A la torra xica, a la torra gran*. Escoltava embadalit el poeta, i després s'alça i diu al cantaire: «Me'n vaig a fer una nadala d'aqueixa cançó», i així

va ésser, perquè al cap d'una estona compareix a cal ferrer i els llegeix *L'Establia*, amb què s'ha enriquit d'aleshores ençà el cançoner popular religiós de Catalunya.

Una cosa semblant podria dir de la poesia que comença així:

*Anima pura que — al Cel camines
per estos aspres — camins d'espines;
si no vols caure — pren-la per guia,
mira l'Estrella — corre a Maria.*

estampada en fulles de goigs per R. Anglada, de Vic, l'any 1872, juntament amb altres cants, sota el títol general *Cançonetes del mes de Maria*.

L'any següent surt a llum un llibret petit i molt feliçment escampat per tots els reconcs de Catalunya, puix que se n'han fet més de trenta edicions. Es la *Passió i Mort de Nostre Senyor Jesucrist*. També en sabem la gènesi. En una carta a Mossèn Collell, datada el 24 de gener del 1873, essent també a Vinyoles, li diu: «No fa gaire temps em digueres que convindria que escrigués una Passió catalana popular; ja l'acabo de fer i em sap greu que sies tu fora per no poder-la sacudir un xic tots dos; però ho farem, si a Déu plau, quan tornis, si m'ho escrius o vens a la Rectoria. Voldria estampar-la a Barcelona, amb això t'estimaria que ho diguessis al senyor Senmartí si se'n voldria encarregar; diga'ls que és en estrofes com l'altre que es diu de Sant Pere, però rimades i un poc més curta, de manera que formarà un llibric com lo de la Passió Sagrada. Si pogués estampar-lo

d'aquí a tres setmanas, podria vendre's abans de la Quaresma...»

Per cert que d'aqueix llibric, com en diu Mossèn Cinto, en recordo una anècdota :

Un dia que va venir amb mi a casa de Mossèn Cinto un noi del meu poble, en veure'ns entrar em diu :

—Ola! Qui és aquest noi?

—Es de Linyola—li vaig fer de resposta.

Despatxàrem la feina que m'havia portat allí, i en marxar li diu al noi :

—Escolta. Que no canteu la Passió els joves del teu poble per la Setmana Santa?

—Sí, senyor—va contestar.

—Doncs, espera't, que te'n donaré una.

I la hi va donar.

Mossèn Cinto estava enamorat de la producció popular i popularista que anava bastint, la qual tota era sollicitada pels editors i la copçava el poble, que sadollava així la seva ànima de doctrina sana i bona i ensems de poesia pura. De segur que devia sentir-se afalagat dels èxits que assolía, amb la qual cosa anava creixent el seu cabal de poesies cantàbils a propòsit per a ésser publicades en fulls, com per exemple els que va fer per a la Tipografia Catòlica a instigacions del doctor Sardà i Salvany, segons va contar el gran polemista en una conferència que l'amic Costa i Deu ha tingut l'amabilitat de facilitar-me.

Escriu el doctor Sardà: «Ens trobarem amb Mossèn Cinto un jorn a la Tipografia Catalana del carrer del Pi, de Barcelona, i parlàrem d'autors i de llibres,

i dirigint-me jo a ell, vaig dir-li sense altra mena d'acord ni preparació:

—I doncs, Cinto, que no en tens prou encara de palmes i llors acadèmics i d'englantines de Jocs Florals?

—Què vols dir?

—Vull dir que és hora ja de què ens escriguis quelcom de bo per a la propaganda catòlica.

—Què et sembla que es podria fer?

—Home! Tot lo que vullas, amb tal que sia teu: llibrets, fulles soltes, cobles i lletres de romiatge, missions, quaresmes, novenaris, conferències, etc. Es un camp vastíssim en què no hi ha entrat encara mai un poeta com tu. S'hi poden collir en ell les millors corones.

—Saps que no em disgusta el pensament?

—Lo que sé és que si t'hi poses no has de deixar la tasca fins que t'hi facis vell o hi deixis els ossos. No pot haver-hi feina més simpàtica per un poeta sacerdot, que, com tu, no vol deixar de fer de sacerdot per a fer solament de poeta. Apa, Cinto, i a veure quin dia imprimim aquí el teu primer llibre d'aquest gènere, o la primera fulla...»

La invitació no va caure en sac foradat, i amb els que tenia fets i els que va fer de nou van veure la llum tot seguit cinquanta càntics que encara avui es reimprimeixen de tant com s'han fet populars, i ells, que responien tan bé a les aficions del poeta, han estat els generadors de llibres d'aqueixa faisó: *Càntics*, amb música de Candi; *Veus del Bon Pastor*, en els quals, sobretot en el darrer, hi trobem ennoblida la poesia popularitzada dels càntics de penitèn-

cia que havien compost els frares francescans d'Escornalbou per a les seves missions i trobem encara que tota idea doctrinal dels frares era poetitzada i ennoblida més de cent anys després per Mossèn Cinto, i avui mateix en els nostres dies, la Biblioteca *Bona Llabor*, que fa el Foment de Pietat, posa en cada llibre com a colofó d'un punt doctrinal una poesia de Mossèn Cinto, en un dels quals llibrets diu: «Tothom hauria de saber de cor aquestes lletres tan hermoses, ja que tothom en sap la tonada».

Moltes d'aqueixes poesies van ésser incorporades al llibre *Idillis i Cants Místics* des de la primera edició, com *El Noi de la Mare*, que deixa el títol *Lo tam-pa-tan-tam*, i algun altre. No feia res interí, sempre les poesies de Mossèn Cinto són fresques malgrat les fes aprofitant alguna oportunitat.

Feia temps que li ballava pel cap la idea d'honorar Sant Francesc en la sisena centúria de la seva mort, i començant perquè ja tenia el *Sant Francesc s'hi moria*, premiat als Jocs Florals de Barcelona amb la *Viola d'or i argent*, pel novembre del 1882 escriu a Mossèn Collell: «Anant a l'assumpte sense compliments te diré que he escrit quatre romansets sobre Sant Francesc, que amb lo *Sant Francesc s'hi moria* són cinc... Jo no vull guanyar-hi ni un diner».

Van sortir i van volar per tot arreu amb el títol *Romancets sobre la prodigiosa vida del Patriarca Sant Francesc*, i són en fulla doble, és a dir a tall de romanço i amb un gravat per capçalera.

Algú no la hi va trobar prou bé aqueixa afició a la cosa popular.

Un dia, parlant amb Milà i Fontanals de la seva

producció *Idillis i Cants Místics*, li va dir aquest que faria bé de dedicar-se a escriure només *Idillis* i que deixés de fer cants místics perquè no eren de vàlua dels idillis.

«Venint el consell de qui venia, així ho vaig acatar amb greu recança—em deia Mossèn Cinto—i a l'endemà al matí del dia que havíem tractat d'això, em compareix En Manuel Milà a la meua habitació i sense asseure's em diu:—«Mossèn Cinto, he pensat millor en el consell que ahir vaig donar-li; faci també cants místics».

—Per això no tenia de molestar-se, don Manuel—vaig dir-li.

--Sí, sí—va fer ell tot marxant—; faci idillis i faci cants místics.»

A propòsit d'això, he sentit contar que l'Ixart, en fer la crítica d'aqueix llibre, va lamentar que el poeta que havia escrit *L'Atlàntida* s'entretingués fent coses menudes. A la qual cosa va contestar Mossèn Cinto enviant-li un exemplar dels *Idillis i Cants Místics*, en el qual va posar aquesta dedicatòria :

*Si ton cor pogués obrir,
eix mot hi voldria escriure :
viure amb Vós, Jesús, és viure;
viure sens Vós, és morir.*

No hem tocat el rengle de goigs, aqueixos himnes religiosos dels quals tan rica és la nostra terra.

Doncs, bé: Mossèn Cinto era molt devot del Rosari de Maria Santíssima, i segons em va contar, Mossèn Galceran, el senyor rector de Vinyoles, li va dir :

— Ara que tenim un vicari poeta, podrà fer uns

goigs de la Mare de Déu del Roser i cantarem uns goigs nous.

En sentir-ho Mossèn Cinto es va esgarrifar i va dir al senyor rector que aquells goigs :

*Vostres goigs amb gran plaer
cantarem Verge Maria,
puix la vostra senyoria
és la Verge del Roser,*

que potser daten del segle XIV i són atribuïts a Sant Vicenç Ferrer, són insubstituïbles perquè són un compendi de tota la Teologia.

Però, en canvi, en va fer molts d'altres; els de la Mare de Déu de Montserrat, de la Mercè, del Roure, de la Divina Pastora, de Pruït, de Gràcia, del Sagrat Cor de Maria, de Sant Miquel dels Sants, de Sant Pere Claver, de Sant Joan Baptista La Salle, del Beat Romeu de Llivia, etc., i en fulls a la faisó de goigs, molts càntics de penitència, molts himnes, molts cants dedicats a Maria Santíssima, moltes cançons de Nadal, molts cants eucarístics, entre els quals recordo aquell tan conegut que tantes vegades s'ha estampat i que comença:

*—Nit de juny, quantes estrelles
veus sortir com flors novelles
al jardí del firmament?
—Un sens fi. Tantes vegades
alabances sien dades
al Santíssim Sagrament.*

Els llibres i tot el que va escriure en honor de la Mare de Déu de Montserrat, es pot dir que, llevat

de les Odes, no és sinó literatura d'aqueixa mena.

Deixat de banda el *Virolai*, *Rosa d'Abril*, *Morena de la Serra*, etc., estampat milers de vegades, recordem totes les cançons i les llegendes que hi ha al llibre que avui els monjos de Montserrat en fan les edicions la una darrera de l'altra. Què ho fa això?

Ho fa, com deia el doctor Sardà i Salvany, que el poble els ha fet seus i havem de creure que els farà tradicionals i no els deixarà mai més. Ho fa, com es deia en el prospecte d'una publicació de *Música Religiosa*, que «referent als textos donarem preferència a les poesies místiques de Mossèn Jacint Verdguer, no solament per ésser essencialment líriques, sinó especialment per haver encarnat tot el més exquisit sentiment pietós i místic del nostre poble...»

Ho fa perquè el Mestre Nicolau, tan fervent intèrpret de les poesies verdaguerianes, ha escrit que el músic que es posa a escriure sobre lletra de Verdguer té la meitat de la feina feta. Per això passen de 1.500 les poesies de Mossèn Cinto que es canten per la nostra terra, segons Mossèn Baldelló.

Retreia el doctor Sardà la tradició, i escolteu a Mossèn Cinto com l'estimava: Quan un cor de cantaires va substituir la lletra popular d'*Els Segadors*, antiga i pietosa, per una de sang i fetge, l'*Agrupació Folclòrica*, de Barcelona, va adreçar una pregunta demanant a moltes personalitats de Catalunya el concepte que els mereixia la substitució.

Entre les persones consultades hi havia Mossèn Cinto, el qual, davant d'aqueix atac a la tradició, va contestar resoltament:

«Ja que vostè demana mon parer respecte a es-

criure una nova cançó dels *Segadors*, vaig a donar-li, breu, clar i català. = Suposo que es buscarà una lletra mellor, puix altrament no caldria canviar-la; demés no crec que hi hagi a Catalunya qui la pugui fer de mèrit igual ni de bon tros. = I quan aquest poeta hi fos, quan sortís amb una cançó més bella i inspirada, ¿quin català la deixarà per l'antigua? ¿Quin fill canviaria les joies de la mare per unes altres baldament fossen les millors del món? = L'antigua veritable cançó dels *Segadors* és tot una pessa, una pàgina de nostra història, una flor de les boniques de nostre romancer, una queixa noble i sentida de nostre poble atribulat, una professió de fé de nostres avis i un gemec de nostra benvolguda Catalunya. = Qui li vol prendre això, no diga pas que l'estima; femho nosaltres amb tot el cor i Déu benesca nostre afecte donant-li sort i ventura.»

Diguem com a final que Mossèn Cinto va sortir amb la seva, i el programa de veure escampats els seus cants per tota la nostra terra li va reeixir.

Havia escrit un cant a la Verge trenta anys abans de morir, en el qual deia:

*Vull amar-vos, vull cantar-vos
cada dia un himne sant,
i a la glòria, quan me mòria
serafins m'hi ajudaran*

les quals paraules es van gravar al seu sepulcre.

Així és de creure que ho va assolir el bo de Mossèn Cinto.